

Lövétei Helytörténeti Füzetek 1.

Mihály János

**A lövétei Kisboldogasszony
plébániatemplom**

LÖVÉTEI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 1.

Mihály János

A LÖVÉTEI KISBOLDOGASSZONY PLÉBÁNIAATEMPLOM

Udvarhelyszék Kulturális Egyesület
Székelyudvarhely, 2006

Javitott, bővített kiadás

A kiadvány a Lövétei Római Katolikus Egyházközség
támogatásával jelent meg.

Címlapfotó: Erdős János

Színes fotók:

Erdős János, Pakot Levente

Román fordítás: Hermann Gusztáv Mihály

Angol fordítás: Hermann Krisztina

Olvasószerkesztő: Ferencz Angéla

Tördelés: Botár Emőke

Korrektúra: P. Buzogány Árpád

Nyomtatás: PRO-PRINT NYOMDA, Csíkszereda

ISBN 973-86805-7-3

© Mihály János

Minden jog fenntartva!

**A Lövétei Helytörténeti Füzetek sorozatban eddig
megjelent:**

1. Mihály János: A lövétei Kisboldogasszony plébániatemplom
2. Mihály János: Kirulyfürdő és környéke
3. Mihály János: Lövéte 1848–1849-ben

Kedves Olvasó!

Nem sokkal a '89-es fordulat után adta kezembe községünk akkori lelkipásztora, Tornay Gergely plébános szülőfalum, Lövete egyháztörténetét (*historia domus*). Alig vártam, hogy felüthessem a megsárgult lapokat.

Már az első oldal elolvasása után megtudtam, hogy az 1848-tól vezetett háztörténet nem tartalmaz semmilyen adatot az egyházközség eredetére vonatkozóan. Ekkor született meg bennem az elhatározás, hogy egyszer majd alaposabban utánanézek ennek a kérdésnek. A szükséges szakirodalom átnézését, a forrásanyag begyűjtését már budapesti tanulóéveim alatt (1996–2000) elkezdtem. Elsősorban a még mindig lappangó levéltári emlékeket igyekeztem felkutatni, mivel a háztörténetből meg nem ismerhető időszak (a kezdetektől 1848-ig) történetének megírását tartottam elsőrendű és hiánypótló feladatnak. Kutatói munkám eredményeit összefoglaló tanulmányom 2004-ben, a Székelyföld című kulturális folyóirat hasábjain látott napvilágot (Fejezetek a lövetei római katolikus egyházközség történetéből 2004. 3.–5. sz. 63–88, 71–90, 89–102).

Most a kedves olvasó egy rövid ismertetőt tart a kezében a lövetei Kisboldogasszony római katolikus plébánia régebbi és az 1776-ban felépült templomáról, amelyet a ránk maradt adatok felhasználásával készült, több száz oldalas kézirat anyagából válogattam össze.

Természetesen a lövétei egyháztörténet megírását ezennel nem tekintem lezártnak. Végezetül itt szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik az elmúlt évek során az eddigi munkámat segítették.

A szerző

AZ EGYHÁZKÖZSÉG FEKVÉSE, EREDETE, TÍZESEI

Lövete [rom. Lueta] (Hargita megye, Románia) a Kis-Homoród völgyében, a havasalji Szentegyháza és a barlangjáról elhíresült Homoródalmás között fekszik. Földrajzi koordinátái: északi szélesség $46^{\circ} 27'$ és keleti hosszúság $25^{\circ} 48'$. A völgy mindkét oldalán hosszában települt egyházközség nagy kiterjedésű határának felszínét a Hargitából eredő Kis-Homoród, Vargyas, Tolvajos és a beléjük ömlő kisebb patakok dombvonulatokká tagolták. Keleten, hol a katolikus csíki falvakkal határos, a Dél-Hargita hegységhez tartozó 1168 m magas Nagyszékháta, és az 1047 m magas Odorfenyő erdős vonulatai uralkodnak. Nyugaton a 877 m magas pokollázi fennsík, Domokos hegye, Várhegy közbeiktatódásával kapcsolódik a Nagy-Homoród völgyéhez. A községen halad át az a megyei út – a Kis-Homoród folyását követve –, melyen az „unitárius világ” (a Nagy- és Kis-Homoród mente falvai) megközelíthető. A katolicizmus végső bástyájaként számon tartott egyházközség, vagy régiesen egyházmegye a Székelyudvarhelyi Főesperesi Kerülethez tartozik. A 2002-es hivatalos népszámlálás alkalmával a római katolikus lelkek száma 3444 volt.

Az egyházközség eredetéről, alapításának körülményeiről (alapkövének letételéről) és időpontjáról semmit nem tudunk. Alapítási okmányai (ha egyáltalán voltak ilyenek) és más iratai a történelem viharaiban nagyrészt megsemmisültek. Már az 1824. évi püspöki látogatás alkalmával felvett jegyzőkönyvben is az erre vonatkozó kérdések megválaszo-

latlanul maradtak. Az 1882. és az 1903. évi egyházi névtárak sem árulnak el semmi érdemlegest eredetéről. Az 1903. évi csupán szűkszavúan megjegyzi, hogy az egyházközség ősi, régi („*parochia antiqua*”), azaz még a reformáció előtti. Az egyházközség régmúltját, elsősorban a XV. század előtti korszakot tehát sűrű köd takarja. Egyes kutatók az első írásos adatokat Székelyföld XIV. századi egyházi szervezetének egyik legkorábbi forrásában, az 1332-1337. évi pápai tizedjegyzékben keresik. E jegyzékben való szereplése azonban nem kellően tisztázott. Orbán Balázs véleménye szerint az udvarhelyszéki plébániák között szereplő Szentlőrinc (1334: *Sancto Laurentio*) azonosítható Lövéttével. Mások az 1332-ben a marosszéki plébániák közt szereplő *Lueche* (olvasva: *Leuthe*) egyházközséget azonosítják Lövéttével. Felmerült az 1334. évi jegyzék udvarhelyszéki falvak közt szereplő *Luce* plébánia Lövéttével való azonosításának lehetősége is. Az egymásnak ellentmondó feltételezések ellenére valószínűleg tartjuk, hogy az egyházközség története a XIII-XIV. század fordulójáig visszanyúlik.

Az egyházközség alegységei az ún. *tízesek*. A négy tízes délről északra haladva a következő falurészeket, utcákat foglalja magába: *I. tízes* (Alszeg és Középszeg keleti fele a Malom utcáig, azaz Sükő vagy Süköte patakig): Faluvége, Gábos utca, Tamás utca, Kút oldala, Szócs utca, Cigánykert, Csató, Csató oldala, Kicsi út, Gergő utca, Kurta utca, Ördöggaradics; *II. tízes* (Felszeg keleti fele, Sópástya): Kicsi út, Templom utca, Temető utca, Kőcsiport, Sósút útja, Felsőtemető utca, Gábos vagy Tókos utca; *III. tízes* (Felszeg nyugati fele Rab patakig): Égei utca, Györgypál vagy Miklós

utca, Demeter utca, Gáboskert, András utca, Márton vagy Jakab utca északi része; *IV. tízes* (Középszeg és Alszeg nyugati része, Rab-pataktól a község végéig): Silye utca, Láz útja, Kardé, Felső-Tamás utca, Piac, Motros utca, Gál utca, Udvarkert, Kopateleke, Alsó-malom utca, Ladó utca, Gerőkert. Az egyházközség szerves részét képezik az 1894. évi nagy égés, illetve az 1913. és 1970-72. évi földcsuszamlás után épült falurészek, Újfalú, Pósfalu és Újnegyed, valamint a lövétei tanyavilág központjaként számontartott Kiruly-fürdő.

A GÓTIKUS TEMPLOM KORA

Lövéte nevét említő első hiteles adat egy záloglevélben lelhető fel, melyet Antal közjegyző (egyben kányádi pap és homoródszentmártoni plébános) állított ki három évvel a mohácsi vész előtt, 1523. május 30-án. Minden bizonnyal ekkor már nagyjából befejezve állott kisméretű, temetővel körülvett, késő gótikus stílusú temploma. A XVIII-XIX. századi térképeink tanúsága szerint ez azonban nem a mai templom helyén, hanem a település északkeleti részén (*Sópástya*) emelkedő ún. *Felső-kiáltó dombon* épült fel, a korabeli falu egykori középpontjában, közvetlenül a most is használatban lévő *sóskút* és *piaca* (itt tarthatták akkoriban a vásárokat) szomszédságában. Fekvésének helyét (az 538–542. számok alatti házak melletti kertekben), a terepfelszín kiemelkedő és bemélyedő alakjából ma is sejthetjük itt-ott, a gyepszőnyeg alatt, de e látható nyomok nem elegendők egykori alaprajzának elkészítéséhez. Megjegyezzen-

dő, hogy nem rendelkezünk jelenleg olyan tárgyi vagy írásos forrásokkal, amelyek arra utalnának, hogy a helyén egy korábbi, feltehetőleg román stílusban épült templom állott volna. Ami az építés technikáját illeti, az alapozáshoz, akárcsak a falak felhúzásához, amint az a helyszínen megállapítható, termés- és faragott követ, kötőanyagként pedig forró meszet használtak. Építésének körülményeiről nem rendelkezünk semmiféle írott forrással. Egy bizonyos: Székelyföld más templomaihoz hasonlóan a későbbi kegyuraságot is ellátó lövétei egyházközség saját erejéből építette föl. Az építkezés idejére, stílusára néhány tárgyi bizonyítékból következtethetünk. E faragványok (négyszög keresztmetszetű szárkövek, kváderkövek stb.) a jelenlegi templom falában, másodlagos elhelyezésben, átépítések, renoválások alkalmával bukkantak felszínre. 1975-ben, a kórusfeljáró átépítéskor egy egyszerű szemöldökgyámos ajtókeret élszedetes szárkövei, az egykori templomdomb és temető szomszédságában álló régi ház (549. szám alatt) renoválásakor pedig körteprofilú és pálcatagos ajtókeret (szemöldökkő) töredékek kerültek elő. Az általunk említett faragványok tanúsága szerint a templom építésének ideje a késő gótika korára, azaz a XV. század közepétől a XVI. század közepéig terjedő időszakra tehető. Talán az építkezések befejezésének közvetett adatként tarthatjuk feltételesen számon azt a harangot, melyet az 1821. évi püspöki látogatás alkalmával készült jegyzőkönyv tartalma szerint 1545-ben öntetett az akkori egyházközség gondos előljárósága (felirata „JESUS NAZARENUS REX JUDEORUM” volt).

Az 1693-1702 évi esperesi látogatások alkalmával felvett jegyzőkönyvek több évtizeden át romoson álló templomról, egyházi épületekről tájékoztatnak és azok kijavítását, újraépítését sürgetik. Feltételezzük, hogy a templomot 1661-ben, az I. Apafi Mihályt pártoló Ali basa török és tatár csapatai a csíki székelyek ellen vonulva rombolták le. 1711-ben leltárba vették harangjait, oltárait, szent edényeit és egyéb felszereléseit a következő sorrendben: két felszentelt harang, három oltár (a nagy oltárt híres Mária-szobor díszítette, mely hasonló lehetett a csíksomlyói, szenttamási, szentmártoni, menasági Madonna-szobrokhoz). A leltárban szerepel egy keresztelőmedence, egy vászon oltárterítő, egy szertartáskönyv, egy misemondó könyv, egy hordozható oltárkő, három aranyozott ezüst kehely és az áldoztatáshoz szükséges patena (ezek most a gyulafehérvári Batthyaneum gyűjteményében vannak, hová 1912-ben kerültek). Továbbá hat miseruha (két fehér, egyik vont arany virágos, három veres virágos bársony, egy fekete bársony) más szent ruhákkal együtt, négy díszes, oltárra való alsó terítő, a szent edényekhez járó különböző törlők és vászonabroszkák. Végezetül egy áldoztató kehely, egy tabernákulum, egy aranyozott ezüst kézi kereszt, különböző számú egyházi fehérruha, egy bojtokkal ellátott papi öv, három szőnyeg (kettő török, egy közönséges), tizenegy keszkenő, hét fehér lepel, három fátyol, két abrosz, hat kendő, három réz, öt fa gyertyatartó, egy misebornak való ón palack, két ón korsócska, oltárra való rézcsengő és hat keresztzászló.

1720 előtt nagyméretű építkezések, javítások folyhattak a középkori templomnál. Ezt abból következtetjük, hogy

Mártonffi György püspök (1713–1721) 1721. március 18-án püspöki látogatása alkalmával újraszentelte a Boldogságos Szűz Mária születése (Kisboldogasszony) tiszteletére.

Az ekkor készült jegyzőkönyvből megtudjuk, hogy a templom szentélye ívelt lefedésű, azaz boltozatos volt. A hajója síkfedésű. Mennyezete festett, kazettás. Főoltárát a már említett szép Mária-szobor ékesítette. Két régi, egyszerű mellékoltára oldalt volt elhelyezve. Felszereléséhez tartozott egy régi orgona. Az egész templom zsindegyel volt fődve, akárcsak a nyugati homlokzata előtt emelkedő kőből épített torony. A templomot körülvevő temetőt kőkerítés övezte.

A LÖVÉTEI PLÉBÁNIA A XVII. SZÁZADI MISSZIONÁRIUS JELENTÉSEKBE

Az erdélyi fejedelemség korabeli székelyföldi katolikus plébániák helyzetéről röviden Nagyajtai Darkó János misszionárius 1629 elején írt jelentése tájékoztat. Ez szerint Háromszék 18 plébániáján 8-10 ezer, Csíkszék 23 plébániáján 20 ezer, Udvarhely- és Marosszék 16 plébániáján 8-9 ezer katolikus élt Bethlen Gábor fejedelem halálának évében.

Lövete társadalmi rétegződése és becsült lélekszáma a XVII. század első felében

Év	N.	P.	Ped.	L.	J.	Inq.	Cs.sz.	L.sz.
1602	-	2	-	34	3	-	39	195
1604	-	2	25	-	-	-	27	135

1614	-	4	16	12	1	5	38	190
1627	-	6	59	-	10	-	75	375
1635	-	6	75	-	-	-	81	405

Rövidítések: N. = *nobiles, primores* (nemesek, főemberek), P. = *primipili* (lófők), Ped. = *pedites pixidarii* (puskás gyalogosok, darabantok), L. = *libertini* (szabadosok, szabad székelyek), J.= *jobbationes, coloni* (jobbágyok), Inq.=*inquilini* (zsellérek), Cs. sz. = családok száma, L. sz.= becsült lélekszám

Forrás: SzOkI. (ú. s.) IV. 102, 155, 162, 290, 724, 775, 783, 785.

Részletesebb ennél Francesco Leone da Modica konventuális ferences szerzetes –aki feltehetően bejárta Csík- és Udvarhelyszékeket – 1638. évi jelentése, melyet a Hitterjesztés Szent Kongregációja számára készített. Ebből megtudhatjuk, hogy Udvarhelyszék katolikus plébániáin nagy paphiány volt, s az egyházközségek nagy részében fel nem szentelt világi ember (*licentiatus*) szolgált. Ekkor a lövétei plébánia üresen, gazdátlanul állott, vezetését világi személy sem látta el. Nem volt helyben tehát senki, aki vásár- és ünnepnapokon az evangéliumot olvassa, bűntöt hirdessen, temessen vagy kereszteljen, egyszóval nem volt, aki a hívek lelki életét irányítsa. Még a „szomszédból” sem jöhetett pap, hiszen ekkor a két Oláhfalú is nélkülözte azt.

Az egyházközség lelki gondozását, a paphiányt részben pótolta a polgári ruhában tevékenykedő, s az árván maradt katolikus plébániákat időközönként meglátogató, néhány jezsuita misszionárius.

Havasalja falvaiban a csíksomlyói ferences szerzeteseik is aktív tevékenységet folytattak: sorra járták a plébániákat, s ahol nem volt pap, mindenütt kiszolgáltatták a szentségeket.

Lövete is azon plébániák és filiák közé tartozott, hol „Szent Ferenc fiai működtek”. Egyike volt ezeknek Reverendissimus P. Taplóczaei (Görög) István, a „lánglelkű szónok”, aki a Rómába küldött felterjesztés szerint: *„az eretnkség gyászos elterjedésekor, mikor az erdélyi kath. Egyház hajója veszélynek volt kitéve, nem késlekedett az Úr házát falként védelmezni; a székelyföldi Csík, Gyergyó- Kászont, Oláhfalut, Lövétét, [...] , az eretnkség szennyétől megmentette, saját személyével, jelenlétével és tekintélyével az eretnek papokat, vagyis prédikátorokat, kik a katolikusok templomaiban már terjesztették hamis hitelveiket és a szentegyházak ellen dühöngtek, kiirtotta és az igaz hitet ezen helyeken annyira állandóvá tette, hogy az Isten kegyelme és dicső Anyjának esedezése folytán az eretnkség annyi viharai között is sértetlenül megmaradtak.”* A későbbi forrásaink ezt egyértelműen bizonyítják is.

A XVII. század második feléből szintén rendelkezünk néhány olyan misszionáriusi jelentéssel, amelyek betekintést nyújtanak Lövete korabeli egyházi viszonyaiba. Ezek közé tartoznak Damokos Kázmér (1606–1677) obszerváns ferences szerzetes 1657., 1668. és 1670. évi jelentései, melyek a székelyföldi katolikus plébániák létszámáról közölnek adatokat. Az 1657. évi jelentés becslésen alapuló adatai szerint Lövétén mintegy 60 család, azaz 500 katolikus lélek élt. Az 1668. évi jelentésében Damokos 300-ra becsülte a falu lélekszámát. Az 1670. évi jelentésben, amely Damokos személyes székelyföldi egyházlátogatásán alapult (valamennyi lelket, férfit és nőt, a legkisebbtől a legnagyobbig számba vett) Lövete 562 lélekkel szerepel. Az 1657, 1670. évi jelentések arról is tájékoztatnak, hogy ekkor már a lövétei

egyházközség lelki életét felszentelt pap irányítja (*habet sacerdotum*).

RÉGI KÁPOLNÁK EMLÉKE

Lövete határából a helyi népi kollektív emlékezet, a XIX. századi nagy helytörténetíróink (Jánosfalvi Sándor István, Orbán Balázs) három kápolna meglétéről „tudósítanak”. Az írott források a XVIII. század derekán két kápolnát emlegetnek. Egy jó évtized múlva, az 1766. évi egyházlátogatási jegyzőkönyvben már csak egyről olvashatunk. Ma már egy sem létezik.

1. A *Lövétébe*, vagy *Lövete-pataka* nevű szántóhatárbeli dülőben egykor létező kápolna romjait Orbán Balázs a pápai tizedjegyzékben az udvarhelyi plébániák között szereplő Szentlőrinc (1334: *Sancto Laurentio*) plébániával azonosította. Orbán feltételezését nem támasztják alá a XVIII. századi egyházi forrásaink. Az 1711., 1717., 1721., 1731., 1735., 1743. évi egyházlátogatási jegyzőkönyvek még csak meg sem említik, így a kápolna építésének időpontjáról, körülményeiről semmi közelebbit nem tudunk. Meglétét azonban egy 1764. márc. 23-án „az Nehaji meghalt Bálint Mihálynak az Löveteji Határban Holmi Kún való szántó földjei széna füeji”-ről felvett tanúvallomási jegyzőkönyv (*testimonialis*) egyértelműen bizonyítja. Ebben „Lövétében az kápolnán küjel való Szántó föld”-ről olvashatunk. Pár évtized múlva, egy 1791. aug. 20. előtt kelt „Löveten lakott Balint Pal, es Balint Mihály joszagokrol valo” valláslevél (*relatoria*) kivonatában (*extractus*) újra olvashatunk róla. Jánosfalvi Sándor

István egy fél évszázad múlva csak annyit jegyzett fel róla, hogy a romjai Lövétén felül „egy nyugot felőli mellék völgye felső oldalában”, hol egykoron Kislövete nevezetű falu feküdt (Lövete pataka völgyében, M. J.) mindaddig látszottak, „míg az eső és a víz a külömben is suvadozó oldalról le nem mosta azt”. A kápolna építésének időpontjáról, körülményeiről semmi közelebbit nem tudunk. A népi emlékezet ennek fekhelyeként a *Lövete-pataka* völgyének északi felén *Köris-kerek* határrész felé haladó út szomszédságában emelkedő suvadásos teraszt (*Sódomb*) jelöli meg. Györgylőrincz Imréné szül. Mag Anna lövetei lakos szerint alapfalai gyermekkorában még látszottak.

2. A Szentlélek-kápolna („*Capella S. Spiritus*”) a község alsó felében, a régi alszegi temetőben (mely az Ördöggarádics felett feküdt) állott. A kápolna építésének időpontja ismeretlen. 1740 után kezdik emlegetni az egyházlátogatási jegyzőkönyvek, amelyek nagyon régi (*valde antiqé*) képekkel felszerelt oltárát is megemlítik. Berendezéséről egyebet nem tudunk. Búcsúja pünkösöd másodnapján volt. A XIX. század elején romokban heverő temetőkápolna telkét Fodor István plébános bekerítettette: „*Futura pro Causela (eljövendő pereskedés esetére) meg jegyzem ide, a falu alsó résziben lévő Kápolna helyről aztot. Mivel az pusztájában allott, haszontalanul, én magam költségemmel kertbe vetettem Anno 1813, a successor (jövendőbeli) Parokusnak is jussa lészen ehez, de ugy, hogy a Megyét ezen kert tartással nem terhelheti, azért mivel ezt a beneficiumot nem a Megye, hanem az én privát industriámnak tulajdoníthatja [...]*” A romba dőlt kápolnát utoljára az 1817. évi vizitációs jegyzőkönyv említi.

3. Lövététől északnyugatra, a *Pokolláz* nevezetű fennsíkon, Fehérkút-patak és Márton-patak közötti dombháton (*Kerekmogyoró*) állott a helyi hagyomány szerint valamikor a középkor folyamán elpusztult *Lázfalu* kápolnája. A kápolnáról okleveles adattal nem rendelkezünk. Orbán Balázs szerint Lázfalu lakói pestisben pusztultak el, akárcsak a többi általa felsorolt apró falvak népessége (Gábosháza, Sófalva, Lőrincfalva, Zádogszeg, Telekfalva). Jánosfalvi szerint „a megmaradtak, egy helyre, ú.n. Nagylövétére költöztek, s így vált egy alkalmas falu belőlük. Ennek alkalmatosságával Lászfalváról a harangot is bevitték Nagylövétére, mely ott is sokáig szolgálván, végre elhasadott s ma (1838 körül, M. J.) a nagy harangban van beléöntve.”

A MAI TEMPLOM ÉPÍTÉSÉNEK TÖRTÉNETE

A középkori eredetű, de valószínűleg többször átépített templom alatt a csuszamlós sós rétegen fekvő agyagos talaj a XVIII. század folyamán több alkalommal megmozdult. Ennek következtében a templom több helyen meghasadozott. Szentélye már 1733-ban romlásnak indult. Állapotának a következő évtizedek sem kedveztek. 1760–1772 között az egyházlátogatási jegyzőkönyvekben többször feljegyezték róla, hogy egészen romos állapotba került. Olyannyira, hogy helyreállítására gondolni sem lehetett. Az omladozó, időközben szűkké is vált templom helyett az egyházközség híveinek létszámát is befogadni képes, új templom építését határozta el.

Lövete népessége (1750)

A családfők társadalmi kategóriája	A családfők száma
Egytelkes nemes (<i>Nobiles unius sessionis</i>)	5
Szabadosok (<i>Libertini</i>)	117
Szabados özvegy (<i>Eorum Viduĉ</i>)	9
Jobbágy (<i>Jobbagiones</i>)	18
Zsellérek (<i>Inquilini</i>)	9
Zsellér özvegye (<i>Eorum Viduĉ</i>)	1
Bujdosó (<i>Vagi</i>)	3
Összesen:	162 (kb. 810 lélek – szerző megj.)

Forrás: MOL. Vegyes coscriptiok F. 50 / 1750. évi összeírás

Az építés előkészítését a hívek már Lukács György plébános idejében kezdeményezték, szorgalmazták. Az alábbi kérelemmel fordultak Bajtay József Antal erdélyi püspökhöz (1760–1772):

*Méltóságos Kegyelmes Püspök Urunk
nékünk kegyelmes Urunk Patrónusunk*

Emberi emlékezetet meghaladó üdőben itt Nemes Udvarhely Székben Lővétén egy küs hegyecskén a Boldogságos Szűznek Tiszteletére építettett Templomockánk több helyeken annyira meg hasadozván, hogy a Sanctuariumáról [a szentélyről] kövek és meszek le hullanának. Melyhez képest is, hogy bátorságosabban a község Isteni Szolgálatra meg jelenhessék kételenítettünk a bot [a boltozat] alatt állást csinálni, most azért látván romlásra hajlandóságát és községnek bé foglalására szorosságát szándékozunk Ugyan azon helyen /ha ahhoz értő Mester embe-

rektől ítéltetik/ ex fundamento [az alapoktól] más és nagyobb Templomot építeni. Alázatossággal azért Instalunk [kérvényezünk] Excellentiadnak, hogy méltóztassék bennünköt annak felépítésére kegyesen Facultálni [feljogosítani]. Mely kegyelmes Attyai Gratiaját [kegyességét] Excellentiadnak mű is csekély Imádságainkban meg hálálni kötelesek vagyunk és Excellentiadnak kegyelmes Gratiajiban fejenként magunkat ajánlván maradunk

Excellentiadnak

Alázatos szegény szolgálói

Lövétei lakosok

Az új templom építését Bajtay főpásztor (kinek nevéhez számos udvarhelyszéki és aranyosszéki plébánia alapítása fűződik) engedélyezte. 1772-ben az építkezés költségére 1906 rénens forint 15 krajcár összeget rendelt.

A templom építésének munkálatai ezután kezdődhettek meg. A templom építése az erélyes Fancsali Mózes plébános (Lövétén 1768-tól 1804-ig szolgált) igazgatása és irányítása alatt zajlott le, akit hűségesen segített az akkori egyházi előljáróság, Miklós András megyebíró, Pál András, Márton András, idős Pál András és Lázár András egyháziak. A munka javát, a szükséges tenyeres és ígás közmunkát az egyházközség hívei végezték el. A korabeli munka-, adásvételi-, és csereszerződések azonban megsemmisültek, így a templom tervezőjének nevét, a munkálatok részletes leírását nem ismerjük. A templomépítés munkálatait valószínűleg a XVIII. századvég egyik legtöbbet foglalkoztatott erdélyi építész, a marosvásárhelyi Türk Antal irányította.

A lövétei római katolikus lelkek száma (1776)

Nagykorú		Kiskorú		Összesen
Férfiak	Nők	Férfiak	Nők	
275	312	234	279	1103

Forrás: GyÉSZLvt. 1776. C. V. 5 doboz / 10 kötet 398.

A régi templomot lebontották, s anyagát az új templom építésénél felhasználták. Felszerelése (oltárok, harangok, szenteltvíztartók stb.) is az új templomot díszítette.

A környezetében ma is kitűnően érvényesülő, 1776-ban befejezett templomot Batthyány Ignác erdélyi püspök (1780–1798) szentelte fel 1783. július 5-én az egyházmegye régi védszentje (Kisboldogasszony) tiszteletére.

1808. június 21-én Mártonffi József püspök (1799–1815) egyházlátogatása alkalmával megállapítást nyert, hogy a rossz alapzat következtében a templomhajó boltozata és a diadalív veszélyesen meghasadozott. Ennek oka a helyi hagyományok szerint az volt, hogy az új templom a korabeli háborús idők (az 1778-79-es bajor örökösödési háború, az 1788–90-es balkáni hadjáratok és az ezt követő napóleoni háborúk) alatt több évtizeden keresztül befödetlen állott, minek következtében az esővíztől átázott hajó boltozatos mennyezete meghasadozott, és beszakadt. A romlásokat 1808-1809 folyamán kijavították, amit nemcsak a korabeli számadások, hanem a diadalíven látható javítási évszám (1809) is bizonyít.

1814-ben felépül a templom körül az első kőkerítés is, amely a későbbiekben számos átépítésen esik keresztül.

A templom régi fa berendezését a XIX. század első felében cserélik ki. Előbb két új mellékoltárt (Szent Mihály főangyal oltár, Nepomuki Szent János oltár) szereztek be, majd 1842-ben hozzáfogtak a régi főoltár kicseréléséhez. Az új nagyoltár 1845-re készült el a Boldogságos Szűz születésének tiszteletére. Ugyanekkor készült a vecseryemondó szék, felül mennyezettel (*faldistorium*), úrnapi és más körmenetek alkalmával használt négy rúdra erősített négyszögű mennyezet (*baldachinum*) és a díszes szószék. Ezek valószínűleg mind Pap Miklós alkotásai.

ÉPÍTKEZÉSEK, JAVÍTÁSOK, ÁTALAKÍTÁSI MUNKÁLATOK

1850–1914 között. 1858-ban, mivel a templom tornya csak zsindelel fedéllel volt ellátva, az egyházközség bádoggal fedette be. A fedőmester György János helyi lakos volt, aki e merészséggel járó mesterségéről Erdélyben széles ismeretiséget szerzett magának.

1862-ben, egy temetés alkalmával a hosszas harangozás alatt az egyházközség mindkét régi harangja elhasadt. Az év folyamán új harangokat öntettek Segesváron Manchen Mihály harangöntődjében.

Egy nagyobb (7 mázsa 82 fontost) a következő felirattal: A B. SZŰZ MÁRIA SZÜLETÉSÉNEK TISZTELETÉRE ÖNTETTE A H. LÖVÉTEI ROM: KATH: KÖZÖNSÉG A MAGA KÖLTSÉGÉN SEGESVÁRTT 1862-BEN. Egy kisebb (4 mázsa 11 fontost) a következő felirattal: SZENT ISTVÁN ELSŐ APOSTOLI MAGYAR KIRÁLY TISZTELETÉRE ÖN-

TETTE A LÖVÉTEI KÖZÖNSÉG A MAGA KÖLTSÉGÉN 1862-BEN SEGESVÁRTT. A harangokat Fogarasi Mihály püspök 1875. június 4-én szentelte föl Lövétén püspöki látogatása alkalmával. A nagyobb harangot Szűz Mária tiszteletére, a kisebbet pedig I. Szent István király tiszteletére.

1865-ben lövétei György Máté öntetett egy kis csengettyűt a következő körirattal: **P. SZENT ANTAL TISZTELETÉRE ÖNTETTE LÖVÉTEI GYÖRGY MÁTÉ AJÁNDÉKBA 1869- IK ÉVBEN SEGESVÁRTT.**

1877-ben újrafődték a sekrestyét, valamint a templomon észlelt lényegesebb romlásokat kijavították. Szeptemberben építette az egyházi előjáróság a papilaktól a templomhoz feljáró kőlépcsőzetet, ahol addig nagyon rossz feljáró volt (a földbe egy lépés távolságra ásott kövek szolgáltak csupán feljáró gyanánt).

1878. augusztus 7-én villámcsapás sújtotta a tornyot (ekkor veszíti életét Fülöp János jeles tanító, akit harangozás közben a villám agyonsújtott). A torony északi ablakán felül a kőfalat nagyon megrongálta, a kórusba is becsapott, és a templom hajójának vakolatán jelentékeny kárt okozott. A templom falait láthatóan sok helyen meghasogatta.

1879 márciusában Andrásy István gyulafehérvári apátkanonok, Lövéte szülöttje, a templom kijavítására 50 forintot küldött. A püspökség a torony és a templom kijavítására 292 forintot, a torony keresztgolyójára 99 forint 64 krajcár segílyt szavazott meg.

1880. június 16-án kezdte meg a templom kijavítását Vánky Kálmán udvarhelyi vállalkozó. A község megadott

minden szükséges kézi munkát és helyszínrre szállított mindenféle anyagot kellő mennyiségben. Így is a munka elhúzó-
dott augusztus végéig. Az új keresztgolyót augusztus 25-én
György János tette fel, de nem kellő szerencsével, mert a
munkások elszalasztották a gömböt, s lezuhanva nagy ütést
kapott. A sérülést a mesteremberek kijavították, és a kereszt-
golyót a helyére feltették.

1881-ben tovább folytak a javítások. Vánky Kálmán vál-
lalkozó a templom belsejét és a tornyot a maga költségén
újrafestette. Ennek ellenére november 11-én, a szakértői
mérnöki vizsgálat alkalmával Kiss Gergely mérnök a temp-
lomi munkálatokat rossznak ítélte, ezért a javítások áthúzó-
d-
tak a következő évre.

1882-ben Vánky Kálmán kötelezte magát, hogy a templo-
mi munkálatokat Veiszman Emmánuel festővel a legelegán-
sabban kidolgoztatja. Veiszman Emmánuel festő 1882 máju-
sától szeptemberéig dolgozott a templom belsején. Olajos
festékkel újradolgozta a szentélyt, és a templom hajójának
mennyezetére négy képet festett. Ezúttal a szakértői vizsgá-
lat jónak találta a munkálatokat, így azok befejeződhettek.

1892-ben egy nagy harangot öntetett az egyházközség a
következő felirattal: A SZENTHÁROMSÁG TISZTELETÉRE
ÖNTETTE LÖVÉTEI ROM. KATH. HITKÖZSÉG 1892. Ezzel
a toronyba lévő harangok száma a kis lélekharanggal együtt
négyre emelkedett.

1910-től kezdve több egyházközségi gyűlésen napirendre
került a templom újjáépítése vagy kibővítése. Végül több
zajos gyűlés után 1912-ben a templombővítés mellett döntött
az egyházközség. 1914-ben az elkészült tervrajzot és a

költségvetést a Főhatóság jóváhagyta, de közben kitört az első világháború, és ilyen körülmények között a templom bővítéséről szó sem lehetett. Sőt, a háború alatt harangjait leszerelték, és háborús célokra használták fel. Egyedül a nagyharang maradt a toronyban. Javításokra csak a trianoni békediktátum után került sor, a közbirtokosság és az egyházközségi hívek jó szándékának és bőkezű adakozásának köszönhetően.

1920–1944 között. 1923-ban tervbe vették a templom északi és északnyugati kerítésének, illetve a sekrestyének az újraépítését. A templom újrafödése is szóba jött, s új harangok beszerzését is elhatározták a háború alatt elrekviráltak helyett. Az orgonajavítás és bővítés már régóta tervbe volt véve. A harangalap gyűjtését az Amerikát megjárta vagy ott tartózkodó lövéteiek kezdeményezték. Augusztusban megkezdtek az új sekrestye építését. Leszedték a templom fedelét is. Újralécezték az egészet, a régi cserepet megválogatták, s a javát visszarakták. 20. 000 darab új cserepet hoztak Baconból a hívek. Két harangot is megrendelt az egyházközség. A megrendelt két (egyik 284 kg, a másik 449 kg) harang év végére el is készült. Ugyanekkor Lázár Borbála, özv. Lázár Lajosné és Lázár Mihály Pál hívek egy 30 kilogrammos csengettyút ajándékoztak az egyházközségnek. A két harang és a csengettyú decemberben érkezett meg a községbe. Körmenettel vonultak elébük és úgy üdvözölték a harangokat, mint régen elveszett, de végre megtalált gyermekeiket. Pár nap múlva tél lett, s így a harangok felszentelése elmaradt. Az új sekrestyébe karácsony nagyhétén költöztek be.

1925-ben kicserélték a templom és a kar ablakait. András András Kála fiatal asztalos az egyház faanyagából 30. 000 lejért készítette el, és pünkösdre helyrerakta, a pénzt a közbirtokosság adta. Tavasszal hozzáfogtak a templom kerítésének. Nagyrészt meg is építették, de a túlságosan esős nyár miatt a hívek mezei és erdei munkája összetorlódott, s az önkéntes kőhordás akadozott. A közbirtokosságtól kiutalt pénz is elfogyott, s így a munka félbemaradt. Az egyházközségi gyűlés korábbi határozatának megfelelően az év folyamán az 1924-ben elhasadt nagyharangot is újraöntették. Szerződést kötöttek Schieb & Kauntz nagyszombati harangöntő céggel. Mivel erre a célra pénz nem volt közös határozatból, 100 és 200 lejes tételekben rótták ki az összeget a hívekre. A harang október 29-én érkezett meg. Körmenetben mentek elébe a falu alsó végére, s úgy vitték a templom kerítésébe. Mindenszentek szombatján állították szolgálatba az „öreget”. A harang nemcsak megnövekedett (1134 kg-ról 1276 kg-ra), hanem a hangja is erősebb és szebb lett, mint régi korában. A cég a tartósságáért harmincévi jótállást vállalt.

1927-ben a félbehagyott kerítést az északi kaputól a nyugatiig tovább építették.

1928-29-ben a keleti és déli oldal felől építik a kerítést, a déli részen feljárólépcsőzet is készült. Új kapulábakat állítottak kőből. A tervbe vett vaskapukat azonban csak később szerezhették be, mert már fedezet nem volt rá.

1932-33-ban a templom belsejét újrafestették. A szentély faláról, mivel a régi olajos alapra másképp nem lehetett festeni, a vakolatot levették, s az egészet újravakolták. Ekkor

a hajó mennyezetén lévő három nagy festményt Hermann Gyula udvarhelyi festő megújította.

1936-37 folyamán több alkalommal szó volt mind az egyháztanács, mind a hitközségi gyűléseken a templom és a torony külső falainak teljes javításáról, a torony újrafedéséről, a templomkerítés belső kőfalának újjáépítéséről, de az anyagiak hiánya miatt folyton elmaradt. 1939-ben végül hozzákezdhetek a javításokhoz. A tornyot négy ráfvasból készített kötéssel erősítették meg, lábazatait cementes vakolással látták el, négy ablakpárkányára, valamint pilléreire cementlapot öntettek. A tornyot bádoggal újrafödették és új keresztgolyóval, kereszttel és villámhárítóval látták el. A templom külső javítási munkálatait Török Pál agyagfalvi építőmester kivitelezte, a bádogos munkát pedig Kerestély Gyula udvarhelyi bádogosmester végezte el. Ugyanekkor javításra szorult a templom szinte használhatatlan állapotban került orgonája is. Boda József csiktaplocai orgonaépítő mestert hívták meg az egyházközség nevében, hogy ő mondjon szakvéleményt arról, megérdemli-e kijavítani a régi orgonát, vagy pedig egy új orgona beállítása szükséges. Boda József, aki mintegy harminc évvel korábban már javította az orgonát, egy új orgona megvételét ajánlotta. Az új orgonát az egyházközség az orgonaépítő mestertől megrendelte, s a csíkszeredai városi főkántor, gimnáziumi zenetanár Szabó Elek szakvéleményezése után haza is szállíttatta. Folyó év szeptember nyolcadikán, azaz Kisboldogasszony napján szólalt meg először a felújított templom falai között. Kifizetése azonban az anyagiak miatt áthúzódott a következő esztendőkre.

1943-ban a templom déli előcsarnokának ajtaját kifelé nyílóan és eddigi helyéről elvéve, a csarnok külső nyílására tetették. Ezáltal a csarnok eddig szabadon álló részét a templom belsejéhez kapcsolták, s így kibővült annak a belvilága. A templomajtó áthelyezési munkálatait András András helybeli asztalosmester végezte el. Az ajtó elé Bence Albert helybeli kőfaragó egy kőlépcsőt készített.

1945–1989 között. 1955-ben az egyházközség újrafesteti a templom belsejét és az oltárokat. A munkálatok anyagi hátterét a hívek önkéntes adományai által befolyt összegből fedezték.

1958-ban, a hívek adakozása folytán lehetőség nyílt a főoltár régi képének az újrafestésére. Az oltárkép nagyon kopott volt, alig látszott valami rajta. Szakál Mihály szentkeresztbányai festő festette újra, illetve a lekopott régi vászonra festett egy új Mária-képet. Az új oltárképet szeptember nyolcadikán, Kisboldogasszony napján, az egyházközség búcsúünnepén áldották meg.

1965-ben vezették be a templom és a plébánia épületébe az elektromos áramot, a költségeket szintén a hívek adományából fedezték. A beszerelési munkálat és a hozzávaló anyag kikerekítve 24 ezer lejbe került. Novemberben fogtak hozzá, és már a hajnali szentmiséken égtek a villanyok. December 5-én, vasárnap történt a villanyvezeték megáldása.

1966-ban a karácsony előtti hetekben közsegítséggel megjavították a templom régi iskola felőli feljáróját. Az útról végig a lépcsőket és a pihenőket apró kővel rakták ki és karfával látták el.

1971-ben a liturgikus utasításnak megfelelően elkészült az új szembenéző oltár. Közadakozásból készítették a könyvvállványt, a húsvéti gyertyatartót és a kereszttartót is. Ebben az évben Kisasszony napján vezették be a szentmiseévezést magyarul.

1974-ben Orbán István Pataki kegyes adományából megjavították az orgonát. A fűjtatóját villanymotor meghajtásúvá alakították át.

1975-ben átalakították a templom barokk csigalépcsős kórusfeljáróját a lövétei Sata Ignác mérnök tervei alapján, és a kórust megnagyobbították. Vállalkozó kőműves Balázs István volt.

1976-ban, a nyár folyamán a templomot kívül-belül rendbe tették. A torony villámhárítóját kicserélték, bádogfödélélt bronzsal lefestették és kívülről a falakat géppel lefestették. A templomot belül, a régi festést levakarva, fehérre meszelték. A képeket, szobrokat megújították, a szentsírt (ún. gyöngyös koporsót) is rendbetették. Így a kétszáz éves évfordulóra megújult a templom. Az évfordulót Kisasszony napján tartották meg, a hívek és a papság nagyszámú jelenlétében.

1981-ben a plébánia felőli templomfeljárót betonlépcsőkkel és horganyzott csőkarzattal látták el. A lépcsőfeljáró templom felőli részén egy vaskaput állítottak. Mindezt részben közmunkával és közadakozásból, azzal a szándékkal, hogy az 1982. évi püspökjárásra rendben legyen.

1987-ben a templomudvar nyugati kőfalát közadakozásból és közsegítséggel kijavították (rég esedékes volt a megjavíttatása, ugyanis már az építése után nem sokkal, 1928 körül

megrepedt és egy része beomlott). Az udvaron lévő négy vaskereszt talapzata közül hármat fennebb emeltek, és a templom haranglábaknál való bejáratát betonlépcsőkkel látták el. Sikerült az óvoda felőli lépcsőket is megjavítani, és horganyzott csőkarzattal ellátni.

1989 után. A templom körül 2001-ben kezdődtek el újból a nagyobb átalakítási, felújítási munkálatok. 2001-ben először a kántortanítói telket övező támfalat rakták újra. A munkálatokat Ladó István helybeli kőműves vállalkozó kivitelezte. Az egyházközség közmunkával és pénzadományokkal segített. A következő esztendőben felszerelték a templom éjjeli külső megvilágítását szolgáló lámpákat a templomudvarba, Egyed József, György Albert, Ferencz Árpád és Fazakas László adományának köszönhetően.

2003 őszén a sekrestyét közadakozásból és közmunkával teljesen újraépítették. A nagyszabású átalakítási és javítási munkálatok a következő években is tovább folytatódtak, s 2004-2005-ben a templomot kívül-belül felújította az egyházközség. A munkálatok oroszlánrészét Péter Csaba csíkszere-dai vállalkozó végezte el. Az egyházközség anyagi hozzájárulásának köszönhetően új cserepet vásároltak. A régieket leszedték, és a templomot teljesen újrafödtek. A torony bádoggal fedelét bronzsal újra lefestették, villámhárítóját kicserélték. Ugyanakkor kicserélték a csatornákat, és alsó vízelvezetővel látták el a templomot. A falakat kívül-belül kijavították és lefestették. A templom régi ablakait leszerelték és újakra cserélték. Fölújították és kicserélték a villamosvezetékét. Ennek a munkálatnak a kivitelezője Tőke Zoltán helybeli vállalkozó volt. Az oltárképeket, szobrokat megújították. A templombelső

teljes felújítása és újrafestése 2005 pünkösdjére fejeződött be az egyházközség híveinek nagy meglepedésére.

A TEMPLOM LEÍRÁSA

A Kis-Homoród völgyében hosszában települt falu közepén, a völgy fölé emelkedő hegyvonulat egy kinyúló domblábnak a szélén áll a római katolikus templom, egy orsó alakú telek közepén, Kisboldogasszony tiszteletére szentelve. Megközelíthető nyugatról a Malom utca és a papilak felől a régi kántori lak mellett elhaladó betonozott lépcsőn keresztül, délről az egykori Római Katolikus Népiskola mellett felvezető lépcsőn felfele haladva, illetve észak-kelet felől közvetlenül a Kőcsiport utcáról nyíló kerítéskapun át, hol egy emlékkereszt áll a következő felirattal: INRI/ DICSÉRTESÉK/ A JÉZUS KRISZTUS/ DEÉSEN ELHALT KIR. JÁRÁSBÍRÓ/ MIHÁLY FERENCZ/ ÉS TESTVÉRE/ MIHÁLY ISTVÁN EMLÉKÉRE ÁLLÍTATTA/ MIHÁLY ISTVÁNNÉ/ ÉS GYERMEKEI/ 1900. JANUÁR 20.

Telkét dél felől vakolt, kis fél-nyeregtetővel, hegyes végű cseréppel fedett kerítés övezi. A kerítés dél-keleti falában két emlékkő van elhelyezve. A régebbi az 1814. évi építkezés emlékét őrzi: „ANNO: +1814 ANDRAS ANTAL PALÉR CSINALTA EZEN KERÍTÉST [1]2: ÖLET TA[R]SAIV[AL] DE: BA: ME: BE: LA: FE:”. A másikon a következő szűkszavú feliratot olvashatjuk: „ÚJRA ÉPÜLT 1928-BAN”.

A templomkerítés bejáratai kovácsoltvas kapuk. Udvara pázsittal benőtt, a templom körül cementlapokból rakott járda fut. A templom udvarában négy kőtalapzatos, feliratos,

Szentkeresztbányán készített feszület áll korpusszal és térdeplő angyalokkal. Felirataik: 1. INRI/ OH SZENT/ KERESZT TE VAGY/ VÁLTSÁGUNK ZÁLOGA!/ ÁLLÍTATTA LÁNTZKY SÁNDOR 1900: JÚN: 21: ÉN 2. INRI/ A SZENT/ HÁROMSÁG/ TISZTELETÉRE. ÁLLÍTATTA/ KONTSAGH SÁNDOR/ ÉS NEJE/ ABRAHÁM TERÉZ/ 1900: JÚN: 21: ÉN: 3. INRI/ JÉZUS/ SZENT SZÍVE/ TISZTELETÉRE/ ÁLLÍTATTA LÖVÉTE/ HITKÖZSÉGE/ 1900: JÚN: 21: ÉN: 4. INRI /ÓH SZENT/ KERESZT LÉGY/ OLTALMUNK!/ ÁLLÍTATTA/ LÖVÉTE BIRTOKOSSÁGA/ 1900: JÚN: 21: ÉN. Ugyancsak a templom udvarában látható Budakalász testvértelepülés travertin kőbe vésett címere.

Az egyhajós, a keletelési iránytól 55 fokkal északkelet-dél-nyugatra eltérő irányú provinciális barokk templom falai kőből és téglából épültek. A templom déli falán egy bronz emléktábla (Lázár Imre vállalkozó adományozta) látható. Felirata: „LÉGY HŰ, S BIZZÁL/ JÖVÖDBE, NEMZETEM !”/ A HONFOGLALÁS 1100./ ÉS TEMPLOMUNK FENNÁLLÁ/SÁNAK 220. ÉVFORDULÓJÁ/RA ÁLLÍTOTT A/ FALUTALÁLKOZÓN/ 1996. AUGUSZTUSÁBAN. A templom hármasszögű: nyugati *torony*, téglalap alaprajzú *hajó*, poligonális záródású keskenyebb *szentély*, melyhez északon a téglalap alaprajzú, két helységből álló *sekrestye*, délen pedig egy nyeregtetős előcsarnok (*portikusz*) csatlakozik. A belül hat szintre osztott tornyot északon egy, nyugaton két kéttágú saroktámpillér erősíti, köztük egy kifelé vastagított, vízvetős szemöldökötetővel fedett falmezőben nyílik a félköríves bejárati kapu, melynek táblás ajtószárnyai barokkosan ívelt, tükrös díszűek. A bejárat fölött félköríves záró-

dású ablak, a negyedik szinten három apró négyzetes világító nyílás, a harangállás szintjén pedig négy nagyobb, félköríves záródású ablak nyílik. A torony homlokzatának közepén kőbe faragott 1776-os építési évszám látható. A négyfelől óraívvel ellátott, festett órát keretező koronázópárkány fölött hármastagolású, alul-felül ívelt vonalú, négyzetes keresztmetszetű, sarkain leszelt bádogtető emelkedik, középen hasábos, négyzsalus tetőszékablakkal ellátott s fölöttük félkörívesen hajló oszloppárkányos testtel. Rajta gömbös talpú kereszt áll. A toronyba vezető fa lépcsőzet a kórusból, egy kis boltíves ajtón át közelíthető meg. A toronysisak fő tartógerendáján az egyik keresztgerendához kötő kapocs laposvasán „FOD[OR]: IST[VÁN]: PAPSAG[ABAN]. MART[?]” felirat olvasható. A toronyban jelenleg három harang és egy halálcsengettyű van. A *nagyharangot* 1925-ben öntette újra az egyházközség a hívek adakozásából Nagyszebenben, a Schieb & Kauntz cég műhelyében. Körbefutó felirata: A SZENTHÁROMSÁG TISZTELETÉRE ÖNTETTE LÖVÉTEI ROM. KATH. HITKÖZSÉG 1892. ÚJRA ÖNTETTE LÖVÉTE NÉPE KÖZADAKOZÁSBÓL 1925-ÉVBEN. A *középső harang* 454 kg, átmérője 94 cm. A *kisharang* 381 kg, átmérője 81 cm. A *halálcsengettyű* 30 kg, átmérője 38 cm. A két harangot közadakozásból szerezték be, az első világháború alatt elrekvirált harangok helyett. A csengettyű Lázár Borbála, özv. Lázár Lajosné és Mihály ajándéka. Mind a három 1923-ban, a nagyszebeni Schieb & Kauntz harang- és fémöntődjében készült.

A templom belsejét három irányból közelíthetjük meg. A déli részén, az előcsarnokban, kemény zárral ellátott kétfelé

nyíló ajtó vezet a templomba. A nyugati részen pedig a torony alatt kétfelé nyíló cserefa ajtón át, amely kovácsoltvas zárakkal és belülről föltaszítható zárvasakkal van ellátva. A mívés kovácsoltvas záron az 1776-os évszám olvasható. A templom belsejében, a diadalíven, az 1809-es javítási évszám, valamint a következő felirat olvasható: HOZZÁD FOHÁSZKODUNK ÁLDOTT VÉDASSZONYUNK. A templom falát belülről nyolc kőoszlop erősíti. Van kilenc újonnan felszerelt ablaka. A templom és szentély fenyőfa deszkával van megpadolva.

A templom belsejét három részre oszthatjuk: a *szentély*, a *hajó* és a déli oldalon az *előcsarnok*. A szentélyből nyílik a *sekrestye*, amely a templomnak mellékhelyisége.

A szentély a templom legszentebb helye. Itt találjuk a Boldogságos Szűz születésének tiszteletére készült főoltárt. Lépcsőzete kemény cserefa. Lábazata téglából, asztala kőből készült. Felső építménye fa, *Imaculata*, azaz a Szeplőtelen Szűz képével. Mária feje fölött 12 csillagból álló korona, lába alatt a félhold és a kígyó, szájában a bűnbeesés almájával. A festmény jobb alsó sarkában, bár többször átfestették, még mindig látszik egykori készítőjének a kézjegye: Szakáts Mihály 1958. A kép alatt, középen, a szentségtartó (*tabernaculum*) található ajtóval, zárral ellátva, melyben az áldoztató kehely (*ciborium*) és a szentségtartó (*monstrantia*) tartatnak. A szentségtartó ajtaját az Oltáriszentség szimbólumai (szőlőfürt és kehely) díszíti. A szentségtartó fölött van az ún. *trónus*, hová az Oltáriszentséget szokták kihelyezni. A szentségtartó mellett, mindkét oldalon egy-egy imádkozó angyal. Az oltáron van a négy evangélista szobra, fából kifaragva, aranyoz-

va. Márk kezében nyitott könyv a következő idézettel: „A PUSZTÁBAN KIÁLTÓNAK SZAVA: KÉSZÍTSÉTEK EL AZ ÚRNAK ÚTJÁT” (Márk. I. R. 37.). János kezében lévő könyvben evangéliumának kezdősorai olvashatók: „KEZDET-BEN VALA AZ IGE, AZ IGE ISTENNÉL VALA, S ISTEN VALA AZ IGE... ÉS AZ IGE TESTTÉ LETT.” Az oltár felett van egy hat oszlopon álló korona fából, aranyozva, közepén az 1845-ös építési évszámmal. Az oltár szárnyán a háta mögé bejáró ajtók találhatóak, mindkét oldalon. Az oltár háta mögött a padozat téglá. A szentély közepén van az oltárasztal, honnan a pap a nép felé fordulva miséznek.

A szentélyben a fal mellett, a szentlecke oldalon látható a díszes vecsernyemondó szék (*faldistorium*), felső részén fából készült koronával. Középen egy karosszék a pap, és oldalt egy-egy kar nélküli szék a ministerek számára.

A szentélyben balra látható a keresztelőkút, részlemezéből készült víztartóval. Gótikus kelyhet utánzó, andezit tufából faragott nyolcszögű keresztelő edény. Talapzata lépcsősen tagolt. A gótikus templomnak volt a tartozéka. Régebb itt volt felállítva, a sekrestyébe bejáró ajtó elé, a mennyezet (*baldachinum*) aranyozott fakerettel, vászon képpel, négy emelőrúddal, amely alatt az Oltáriszentséget körmenetkor szokták vinni.

A templom hajójában két mellékoltár van. Az északi oldalán van a Szent Mihály oltára, a sárkánnyal viaskodó Szent Mihályt ábrázoló arkangyal képével. Ugyancsak a hajó északi falán van a domborművekkel ékesen díszített szószék, a sekrestyéből régebb felvezető ajtóval. Aranyozott hangfó-góján alul a Szentlélek, galamb alakban, felül a Jó pásztor

képe fából faragva. A déli oldalán Nepomuki Szent János oltára foglal helyet, kettős lépcsővel, alapja kőépítmény, felső része fából készült, rajta Nepomuki Szent Jánost ábrázoló festmény.

A templom falán láthatók a keresztúti képek üveg alatt, ráamázva. A hajóban, a hívek számára két sorban sima és térdeplő ülőpadok vannak. Mennyezetén három festmény látható (A Szentháromság, A jó pásztor és a Szentcsalád). Mindhárom Veiszman Emmánuel festő alkotása 1882-ből. Többször felújították és átfestették őket.

Egyházi zászlók is vannak a hajóban. Ezek közül a legdíszesebb egy új, piros színű, három rudas keresztlobogó, amelynek egyik oldala IHS jelvénnel van díszítve. Köréje a következő felirat van hímezve: ISTENNEK DICSŐSÉG EMBERNEK SEGÍTSÉG. A másik oldalára egy vászonra festett szentkép van felvarrva (*I. Szent István király felajánlja a koronát Máriának*). Ezt a keresztlobogót Bálint Andrásné, született András Rozália készítette. Van egy fehér keresztlobogó a *Lourdes-i Szűz Mária* szentképével díszítve, Budakalász testvértelepülés ajándéka. Egy másik fehér csipke keresztlobogó LÖVÉTE felirattal, magyar nemzeti szalaggal díszített. (Máté Gergelyné, született András Julianna adományozta a templomnak.)

A templom kórusa a hajó nyugati részén a templombejárat felett van. Itt van elhelyezve az orgona. Orgonája már a régi lebontott gótikus templomnak is volt. Valószínűleg ezt használták először a mai templomban is. Forrásaink azonban arról tanúskodnak, hogy 1826-ban egy nyolc változatú (regiszteres) szelládával ellátott új orgonát vásárolt az egyház-

község. Ez az orgona, bár nagy műértékkel bírt az 1920-30-as években, már alig volt használható, ezért az egyházközség egy új orgonát vásárolt Boda József csiktaplocai orgonaépítő mestertől kedvező áron (76. 000 lej). Ez a 16 regiszteres, 1 pedálos, egy billentyűsoros játékasztallal felszerelt orgona, klasszikus és modern orgonaművek játszására is alkalmas.

A templomban öt kőből faragott szenteltvíztartót találunk. Kettő ezek közül középkori kőfaragvány. A nyugati bejáratnál, bal kéz felől lévő szenteltvíztartó pillér alakú, felső pereme kettős gyűrűvel, nyolcszögű törzse középen kettős tagozással van alakítva. Formája a román kori és a gótikus típus keveredéséből alakult. A déli bejáratnál lévő, félgömb alakú, falsarokba épített szenteltvíztartó kora nehezen meghatározható, mert ez az egyszerű típus a középkor mindenik stílusában jelentkezik.

A templomban a következő szobrok találhatók: Lourdes-i Szűz vagy Mária-szobor a templom déli bejáratánál az előcsarnokban, bemenet jobb kéz felől áll. Vele átellenben Szent Antal, kezében nyitott könyvet tart, rajta a kis Jézussal. Szent József szobrát a templomhajó déli fala mellett, a kórus lábuzatánál állították fel. Vele átellenben, a hajó északi fala mellett a Jézus Szent Szíve szobor látható a díszes szószék szomszédságában. Ezek a szobrok az 1926. évi leltárban szerepelnek először. A Szent Anna (előtte a kis Mária, liliommal a kezében) szobrot közadakozásból, 1959-ben készítették az Anna nevet viselők Bittenbinder János nagyváradi szoborkészítővel. Szent Ferenc szobra a kórus-feljáróban van elhelyezve.

LÖVÉTE PLÉBÁNOSAI ÉS KÁPLÁNJAI (1700–2005)

- 1. Istvánfi Ferenc:** 1702-ben lövétei plébános.
- 2. Lászlófi András:** 1708-ban lövétei plébános. Innen 1709-ben Székelyszenttamásra távozott.
- 3. Adorján Márton:** 1700–1703 között baróti, 1711-ben lövétei plébános.
- 4. Fejérvári György:** Született: 1683-ban. 1717-ben lövétei plébános.
- 5. Mártonfi György:** 1721-ben, mint oláhfalvi plébános, ideiglenes jelleggel megbízott adminisztrátorként igazgatta az egyházközséget.
- 6. Csató József Ferenc:** Született: Csíkcsatószeg. 1722-ben Lövéte plébánosa. Később (1732) Csíkszentimrén szolgált.
- 7. Bíró Márton:** Született: 1706-ban, Csíkszentgyörgyön. 1731–35 között Lövéte plébánosa.
- 8. Mártonfi András:** 1736-ban lövétei plébános.
- 9. Kari Miklós:** Született: 1684-ban, Csíkszentmiklóson. 1714-ben vágási, 1720-ban székelyszenttamási, 1732-ben székelyszentléleki plébános. 1742-ban lövétei plébános és esperes. Az udvarhelyi esperesi kerület jótévője.
- 10. Gergelyfi Márton:** Született: Gyergyóditróban. Az 1700-as évek elején az olmücsi papnöveldeben tanult. Előbb abrudbányai plébános. 1743-ban Lövéte plébánosa.
- 11. Bocskor Mihály:** 1748-ban lövétei plébános. Később Csíkszentmártonban, Csíkszentgyörgyön plébános és esperes. Meghalt 1786. január 28-án.
- 12. Lukács Gergely:** 1747-ben bözödújfalusi, majd lövétei plébános. Meghalt 1753 körül.

- 13. Lukács György:** Született: 1721-ben, Gyergyószentmiklóson. 1747-ben szentelték pappá. 1753–1768 között lövétei plébános. Később (1773) Oroszhegyen, aztán Zetelakán plébános. Meghalt 1793. május 21-én.
- 14. Fancsali Mózes:** Született: 1732, Székelyfancsal. 1761-ben sámsondi, 1763-ban atyhai, 1764-ben delnei, 1768-tól lövétei plébános. Papsága alatt épült fel Lövéte jelenlegi temploma. Harminchat évig állt az egyházközség élén. 1788-tól az Udvarhelyi Kerület esperese. Meghalt 1804. október 29-én, Lövétén 72 éves korában. Lövétén temették el, a felszegi régi temetőben (Sópástyá).
- 15. Bodor János:** 1804-ben, mint oláhfalvi plébános, ideiglenesen megbízott adminisztrátorként igazgatta az egyházközséget.
- 16. Fodor István:** Született: 1778. november 29-én, Csík-somlyón. Filozófiát és teológiát tanult Gyulafehérváron. 1801-ben tanárnak nevezik ki a székelyudvarhelyi római katolikus gimnáziumhoz. 1805-től Lövéte plébánosa. Több mint egy fél évszázadig állott az egyházközség élén. 1858-ban öregsége miatt látása nagyon meggyengült (11 évig élt világtalanul), ezért minden papi ténykedéstől visszalépett. Haynald Lajos püspök melléje rendelte Bence Lajost káplánnak. Meghalt 1865. december 16-án Lövétén, 88 éves korában. A népnek nagyon jó lelkipásztora volt. Az 1848-49-es forradalom után következő önkényuralmi rendszerben híveit nagy tekintéllyel védelmezte a német hivatalnokokkal szemben. Lövétén temették el a felső régi temetőben.
- 17. Bence Lajos:** Született: 1833. június 6-án. Pappá szentelték 1858. július 15-én. Ettől kezdve lövétei káplán. 1860-ban Homoródremetére helyezték át.

- 18. Csíki Péter:** Született: 1822. június 29-én, Gyergyószentmiklóson. 1851-ben csíkrákosi, 1853-ban udvarhelyi káplán és tanár. 1860. május 16-tól lövétei segédlelkész. 1874-ben a püspök a „parochus” címmel ajándékozta meg és lelkipásztori tevékenységéért alesperesnek neveztetett ki. 16 évig volt az egyházközségnek nemcsak papja, hanem orvosa, tanácsadója és legjobb akarója. 1876-ban kérésére Tekébe nevezték ki, de később a püspöki kinevezést megmásítva, Köszvényesremetére rendeltetett. Később Székelyudvarhelyen segédlelkész.
- 19. Jakab Lajos:** 1876-ban a püspök az egyházközség választójogát felfüggesztve nevezte Csíki Péter távozó lelkész helyébe Lövetére. Előző állomáshelyéről, Mikóújfaluból, a főpásztori kinevezés után 1876. március 9-én érkezett meg új rendeltetési helyére. 1877. április 15-én tartott papválasztási gyűlés állásában megerősítette. 1881-ben zsinati szigorlatot tett Gyulafehérvárt, és megkapta a „parochus” címet. Szolgálatá alatt épült fel Lövéte új, öt tantermes katolikus népiskolája. 1889. február 14-én Csíkszentmihályra nevezték ki. Meghalt 1910-ben.
- 20. Daró Alajos:** Született: Lövétén. 1878-ban végezte első szentmiséjét szülőfalujában, hová segédlelkésznek lett kinevezve. Később Baróton és Hodoson szolgált. 1889. március 21-én megválasztják Lövéte plébánosának, hol nagyapja, Daró Antal és édesapja, Daró Ignác, mint kántortanítók szolgáltak közel száz esztendeig. Lönhárt Ferenc püspök a választást jóváhagyta, és kinevezte az egyházközség élére. 1889. május 1-jén foglalta el új állomáshelyét. Daró Alajos plébánost nemcsak a községben, hanem az egész Homoród vidékén tisztelték és szerették emberszerető jóságáért. A köztisztelet a homo-

ródi járásban a szabadelvű párt alelnöki állásával ruházta föl, melyet lelkesedéssel töltött be. Meghalt 1903-ban, Budapesten a Szent István-kórházban. Egyházi állásának megfelelő dísszel Heltai Ferenc dr. országgyűlési képviselő temettette el. A temetésen a lövétei rokonokon kívül részt vett a kórház egész tiszti személyzete is, mely igen megkedvelte a derék és jólelkű plébánost.

21. Bálint Péter: 1903-ban segédlelkészkedett Lövétén, a betegeskedő Daró plébánost helyettesítette. Innen Székelykeresztúrra helyezték át.

22. Gáspár János: 1903-ban választotta meg az egyházközség Gáspár János kadicfalvi lelkészt Lövéte plébánosának. A püspöki megerősítés után, az év novemberében foglalta el új állomáshelyét. 1908-ban elpályázott Lövétéről. Új állomáshelye Gyergyóalfalu lett.

23. András Péter: 1908 nyarán, mint homoródkarácsonfalvi lelkész ideiglenesen a lövétei egyházközséget igazgatta.

24. Péter János: Született: 1881-ben, Székelydobóban. Gyulafehérváron végezte tanulmányait és 1905-ben szentelték pappá. Mint segédlelkész és hitoktató, Gyergyószentmiklóson kezdte pályafutását. Háromévi káplánság után az Egyházi Főhatóság Lövéteire nevezte ki, hová 1908. szeptember 7-én érkezett meg. Akkor lépett papságának 4-ik, életének 27-ik évében. 1908–1926 között volt Lövéte plébánosa. Az I. világháborúba önként jelentkezett, és mint tábori lelkész teljesítette hivatását. (1915. november 1-jén vonult be a tartalékos kórházba, ahol 1916 októberéig működött. 1917. február 4-én a 37. királyi gyalogezredhez helyezték át Tirolba, ahonnan 1918. január 16-án kórházba került. Híveinek kérésére innen szabad-

ságolták.) Lövétéről Mezőszengyelre, Máréfalvára és 1933-ban Vágásra került. A '40-es években Fenyéden volt lelkész. 1918-1941 között több ízben idézték törvényszék elé a román hatóságok, törhetetlen magyarságáért. Számos hitbuzgalmi és kulturális egyesület vezetésében részt vett és elnyerte a vitézi címet. Meghalt 1954. február 17-én, Székelyudvarhelyen, papságának 47-ik évében, 72 éves korában.

25. Fazakas István: Született: Lövétén. 1917 első felében segédlelkészként Péter János plébános helyettesítette.

26. Adorján Károly: 1917 második felétől 1918 első feléig, mint helyettes segédlelkész igazgatta az egyházközséget.

27. Lakatos Gáspár: Született: 1885. június 26-án, Székelypálfalván. Gimnáziumot Székelyudvarhelyen, a teológiát Gyulafehérváron végezte. Pappá Majláth Gusztáv Károly püspök szentelte fel 1907-ben. Első kápláni éveit 1907. szeptember 1-jétől 1910 március végéig Csíkszentdomokoson töltötte. Innen Tusnádra, Zetelakára, majd Etédre helyeztetett. Az első világháború alatt a fronton, mint tábori lelkész 30 hónapig szolgált. 1918 őszétől 1926 kora tavaszáig Bordoson volt. 1926. március 9-én, kinevezése után költözött Lövéteré. 1932-ben meghülés következtében tüdővést kapott. Amíg beteg volt, Schmidt László, Pozsonyi József és Feigl Mátyás segédlelkészek váltogatták egymást Lövétén. 1934. február 7-én a csíkszeredai szanatóriumban hunyt el.

28. Schmidt László: 1932-33-ban segédlelkész Lövétén.

29. Pozsonyi József: 1933-ban segédlelkész Lövétén.

30. Feigl Mátyás: 1933-ban segédlelkész Lövétén.

31. Barthos József: 1934. július 15-én helyezték Lövéteré.

Sokat küzdött az egyházellenes áradattal. Az anyanyelvű

felekezeti iskola harcosa volt a két világháború között. Lövétén 1941-ig szolgált.

32. Márton Antal: Született 1910. október 12-én, Csíkjenőfalván. Gimnáziumi tanulmányait a csíkszeredai Róm. Kat. Főgimnáziumban, 1928-ban fejezte be. Teológiát Gyulafehérváron végzett. Gróf Majláth Gusztáv Károly püspök 1932. december 17-én szentelte pappá korengedéllyel, ugyanott. Káplán volt egy-egy évig, Csíknagyboldogasszony és Csíkszentgyörgy egyházközségekben. 1934 augusztusától 1936 novemberéig Gyergyószentmiklóson szolgált, míg meg nem kapta kinevezését Gyergyóalfaluba. 1941. szeptember 8-án választották meg Lövéte plébánosának. A plébániát október 11-én foglalta el. 1944 második felében, amikor az oroszok elől Magyarországra menekült, egy rövid ideig Török Ferenc lövétei születésű, szentkeresztbányai esperes-plébános helyettesítette. 1947-ben Lövétéről Csíkszentmiklósrá helyezték.

33. Gegő Simon: 1947-ben helyettes plébános Lövétén.

34. Szitár Ferenc: 1947-ben helyettes plébános Lövétén.

35. György Árpád: Lelkészként 1947. június 29-én nevezte ki Márton Áron püspök Lövétere. 1948-1949 folyamán szabadságában korlátozták a kommunista hatóságok. Ez alatt dr. Fábíán Mihály plébános helyettesítette. 1952-ig volt Lövétén.

36. Birton István: 1952-ben, mint karácsonyfalvi plébános, György Árpád eltávozta után egy rövid ideig ideiglenesen megbízott adminisztrátorként igazgatta az egyházközséget.

37. Szabó Gyula: 1952-ben az akkori egyházi főhatóság helyezte Lövétere plébánosnak. 1957 őszéig volt Lövéte plébánosa. Ekkor kérte áthelyezését egy kisebb községbe,

öregségére hivatkozva. A főpásztor, kérését teljesítve, Küküllőkeményfalvára helyezte át.

- 38. Tornay Gergely:** Született 1928. május 7-én, Zetelakán. Tanulmányait a Gyulafehérvári Róm. Kat. Hittudományi Főiskolán végezte. 1957 tavaszán szentelték pappá. Papi pályáját mint Szabó Gyula plébános helyettese kezdte 1957-ben Lövétén, hol 1999-ig szolgált. Közel fél évszázadig állt az egyházközség élén. Hosszú, 42 évi fáradtságos szolgálata elismerésül 2002-ben Pro Lövéte-díjjal tüntette ki Lövéte község vezetősége. Meghalt 2004. augusztus 15-én, Székelyudvarhelyen.
- 39. Gáspár Györgydeák Lajos:** Született: 1945-ben, Bogárfalván. Tanulmányait a Gyulafehérvári Róm. Kat. Hittudományi Főiskolán végezte. 1999. augusztus 1.- és 2004. július 3. között volt Lövéte plébánosa. Jelenlegi állomáshelye Csíkszentmárton.
- 40. László István:** Született: 1959-ben, Székelyszentkirályon. Tanulmányait a Gyulafehérvári Róm. Kat. Hittudományi Főiskolán végezte. 1985. június 23-án szentelték pappá. 1985–1987 között segédlelkész Gyergyóalfaluban. 1987–1992 között segédlelkész Kézdivásárhelyen. 1992–2004 között Nagyernye plébánosa. 2004-től Lövétén szolgál.

AZ EGYHÁZKÖZSÉG JELENLEGI VEZETŐSÉGE

László István plébános

András Ignác

Demeter Albert

Demeter Emil

Demeter László

Demeter Mihály

Egyed Mátyás *harangozó*

Égei Ferenc

Ferenc Árpád

Gábos István megyepolgár

Gábos Márton

György Ferenc

György Lőrinc

György Pál

***Györgylőrincz Lajos me-
gyepolgár***

Ladó András

Lázár Aladár

Lázár Attila

***Lázár Sándor megyepol-
gár***

Lázár Vencel

Lázár Zoltán

***Mihály Ferenc megyepol-
gár***

Miklós Imre

Orbán Ignác

Pál Csaba

Pál Ignác

Sata Lajos megyebíró

Stélik Ferenc

Szain János

Fontosabb irodalom és források

- Dávid László:** *A középkori Udvarhelyszék művészeti emlékei.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1981.
- B. Nagy Margit:** *Reneszánsz és barokk Erdélyben.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1970.
- Mihály János:** *Lövéte középkori emlékei.* Megjelent a I. Lövétei Falutalálkozó alkalmából. 1996. augusztus. (Saját kiadás).
- Mihály János:** *Fejezetek a lövétei római katolikus egyházközség történetéből.* In: Székelyföld. Kulturális folyóirat 2004. 3–5. sz. (lásd a bővebb szakirodalmat ott).
- Orbán Balázs:** *A Székelyföld leírása, történelmi, régészeti, természetrajzi s népművészeti szempontból.* I. köt. (Udvarhelyszék) Pest, 1868.
- Veszely Károly:** *Erdélyi Egyháztörténeti adatok.* I. köt. Kolozsvár, 1860.
- *** *A Lövétei n. [emes] megye története 1848-tól vezetve.* Római Katolikus Egyházközségi Levéltár, Lövéte, leltári szám: 403/121/a 1967.
- *** *I. Egyháztanács Jegyzőkönyve 1853–1897-ig.* Római Katolikus Egyházközségi Levéltár, Lövéte, leltári szám nélkül.
- *** *Lövétei róm. kath. egyháztanács és iskolaszék jegyzőkönyve 1910-től.* Római Katolikus Egyházközségi Levéltár, Lövéte, leltári szám nélkül.
- *** *A lövétei róm. kath. Egyháztanács-Iskolaszék Jegyzőkönyve az 1925. évtől.* Római Katolikus Egyházközségi Levéltár, Lövéte, leltári szám nélkül.
- *** *A lövétei római katolikus Egyháztanács-Iskolaszék Jegyzőkönyve 1933-ik évtől.* Római Katolikus Egyházközségi Levéltár, Lövéte, leltári szám nélkül.
- *** *A lövétei Róm. Kat. Egyháztanács-Iskolaszék Jegyzőkönyve 1946. évtől.* Római Katolikus Egyházközségi Levéltár, Lövéte, leltári szám nélkül.

Öszefoglaló

A lövétei Római Katolikus Egyházközség története, annak ellenére, hogy nevét hitelesen először egy 1523-ban kelt záloglevél említi, valószínűleg a XIII-XIV. század fordulójáig visszanyúlik. Román stílusú templomáról azonban semmit sem tudunk. Késő gótikus templomának építését, amely a falu felső, északkeleti felében emelkedő ún. Kiáltó dombon állott, a XV. század közepétől a XVI. század közepéig terjedő időszakra tehetjük. Az építkezések befejezésének közvetett adataként tartjuk feltételesen számon azt az elpusztult harangot, melyet „JESUS NAZARENUS REX JUDEORUM” felirattal 1545-ben öntetett az egyházközség.

Egy 1721. évi jegyzőkönyvből megtudjuk, hogy a templom szentélye boltozatos, a hajó mennyezete festett, kazettás volt. Szárnyasoltárát szép Mária-szobor ékesítette, amely hasonló lehetett a csíksomlyói, szenttamási, szentmártoni, menasági Madonna-szobrokhoz. Az egész templom zsindegyel volt fődve, akárcsak a nyugati homlokzata előtt emelkedő, kőből épített torony. A templomot körülvevő temetőt kőkerítés övezte.

A XVIII. század második felére romossá és kicsinnyé vált templomot lebontották. Anyagát egy új templom építésénél használták fel, amely a falu közepén egy orsó alakú telken épült fel (1776). A környezetében ma is kitűnően érvényesülő templomot Batthyány Ignác erdélyi püspök szentelte fel 1783. július 5-én, az egyházmegye régi védszentje, Kisboldogasszony tiszteletére.

A XIX-XX. század folyamán jelentős átalakulást szenvedett provinciális barokk templom több értékes gótikus faragványt őriz (szenteltvíztartók, keresztelő medence, kváderkövek, ablakkeret töredék stb.).

Rezumat

Începuturile istoricului Parohiei Romano-Catolice de la Lueta – cu toate că numele localității apare pentru prima dată doar la 1523, într-un act de zălogire – trebuiesc căutate probabil pe la turnura secolelor XIII-XIV. Nu avem însă nici o informație privind biserica de factură romanică a așezării. Biserica ei construită în maniera goticului târziu a fost ridicată pe dealul *Kiáltó* („Strigătorul”), aflat în partea nord-estică a satului. Data terminării lucrărilor de construcție – cu rezervele de rigoare – poate fi marcată de un clopot – dispărut între timp – , purtând inscripția „JESUS NAZARENUS REX JUDEORUM”, turnat în 1545. Un protocol din 1721 ne dă de știre că absida bisericii era boltită, de vreme ce nava era acoperită cu casete pictate. Altarul cu voleuri a bisericii era împodobit de o sculptură, reprezentând-o pe Fecioara Maria, probabil similară sculpturilor păstrate la Șumuleu-Ciuc, Tomești, Sânmartin, Armășeni. Întreaga biserică, împreună cu turnul aflat înaintea fațadei sale vestice, era acoperită cu șindrilă. Cimitirul din jurul bisericii era îngrădit cu un zid de piatră.

Biserica, devenită neîncăpătoare și deteriorată, a fost demolată în a doua parte a secolului al XVIII-lea. Materialele de construcții astfel obținute au fost utilizate la zidirea noului

hram, înălțat pe o parcelă în formă de fus, aflată în mijlocul satului (1776). Biserica a fost sfințită de episcopul Ignác Batthyány, la 5 iulie 1783, în numele Feciorei Maria, vechea protecoare a parohiei.

Biserica înălțată în maniera barocului provincial, modificată de câteva ori în cursul secolelor XIX-XX, păstrează câteva fragmente cioplite din epoca goticului (recipiente pentru apă sfințită, cristelniță, pietre de temelie cvadrate, fragmente de ancadramente etc.).

Summary

The history of the Roman Catholic Parish Church of Lövete probably dates back to the turn of the 13th and 14th centuries, in spite of the fact, that its name is mentioned for the first time in a pawn-letter, in 1523. We don't know anything of its Romanesque church. The late Gothic church, that stood on the so-called „Kilátó” (look-out) hill, in the north-eastern part of the village, was built in the period between the middle of the 15th and that of the 16th century. The destroyed churchbell, that was cast by the parish in 1545, with the inscription „JESUS NAZARENUS REX JUDEORUM”, is considered to be an indirect evidence of the end of the construction. A protocol of the year 1721 tells us, that the sanctuary of the church was arched and the nave had a painted panel ceiling. Its winged altar was decorated by a beautiful Holy Mary-statue, which was probably similar to the ones in Csíksomlyó, Szenttamás, Szentmárton, Menaság. The whole church and the stone tower erected in

front of the western facade were covered with shingles. The cemetery surrounding the church encircled by a fence.

In the second part of the 18th century the church became partly ruined and small, so it was pulled down. Its material was used in the construction of a new church, that was built in the middle of the village, on spindle-shaped plot (1776). The church, that beautifully stands out in its surroundings up to our days, was consecrated by the transylvanian bishop, Batthyány Ignác, on the 5th of July, 1783, in the honour of the dioceses patron saint, Virgin Mary.

The provincial Baroque church, that suffered significant changes during the 19th and 20th centuries, contains many pretious Gothic carvings (bowles for holy water, a baptismal font, quader-stones, fragments of window-frames).